

Türk Bankacılık Sisteminin Tarihçesi ve 2001 Krizi Sonrası Gelişimi

Ahmet Ertuğrul ÇALIM¹
İşletme Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Türkiye
calimoglu@mynet.com, Orcid No: 0000-0003-4488-8438

Hatice ÇALIM
Öğr. Gör., Reyhanlı Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Türkiye
yakutcaa@hotmail.com, Orcid No: 0000-0002-2953-5223

Geliş Tarihi/Received Date: 20.05.2022 **Kabul Tarihi/Accepted Date:** 15.06.2022.

Önerilen Alıntılama/Suggested Citation: Çalım, A. E. ve Çalım, H. (2022). Türk Bankacılık Sisteminin Tarihçesi ve 2001 Krizi Sonrası Gelişimi [History of the Turkish Banking System and Its Development after the 2001 Crisis]. *Journal of Politics, Economy and Management*, 5(1), 34-54.

Öz: Bu çalışmanın amacı, Türk bankacılık sisteminin ortaya çıkışından günümüze kadar geçen süre içerisindeki tarihsel değişimini ortaya koymak ve 2001 yılında yaşanan finansal krizden sonra bankacılık sisteminde yaşanan gelişmeleri incelemektir. Cumhuriyet öncesi dönemde yaşanan mali zorluklar ile birlikte kredi bulabilmek için bankacılık sistemine ihtiyaç duyulmuştur. Bu dönemde üretimi desteklemek ve kredi ihtiyacını karşılamak amacıyla ilk kamu bankası kurulmuştur. Cumhuriyet sonrası dönemde bankacılık sisteminde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Türk ekonomisinde 2001 yılında yaşanan ve "Bankacılık Krizi" olarak da adlandırılan finansal krizden ardından Türk bankacılık sisteminde yapısal reformlar ile birlikte çok önemli kararlar alınmıştır. Türk bankacılık sektörü bu dönemde AB ile uyumlu bir yapıya kavuşmuştur. 2001 krizinden sonra çok sayıda banka kapanmıştır. Sermaye sorunu yaşayan bazı bankalar da diğer bankalarla birleşerek daha güçlü bir yapıya kavuşmuştur. Türk bankacılık sisteminin gelişim sürecinde birçok finansal kriz yaşanmıştır. Küresel ekonomilerdeki krizlerden Türk bankacılık sektörü de etkilenmiştir. Ancak Türk bankacılık sektörü kriz dönemlerinde başarılı bir sınav vermiştir. Günümüzde Türk bankacılık sistemi sağlam temelleri olan güvenli bir yapıya kavuşmuştur. Türk bankacılık sektörü, hem kredi hacmi hem de aktif büyüklükleri açısından finans sektöründe önemli bir yere sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Türk Bankacılık Sistemi, Finansal Kriz, Yapısal Reformlar
JEL Sınıflandırması: E44, G01, G21.

History of the Turkish Banking System and Its Development after the 2001 Crisis

Abstract: The aim of this study is to reveal the historical change of the Turkish banking system from its emergence to the present day and to examine the developments in the banking system after the financial crisis in 2001. With the financial difficulties experienced in the pre-Republican period, the banking system was needed to find credit. In this period, the first public bank was established to support production and meet credit needs. In the post-Republican period, significant developments took place in the banking system. Following the financial crisis in the Turkish economy in 2001 and also known as the "Banking Crisis" very important decisions were taken with structural reforms in the Turkish banking system. The Turkish banking sector has gained a structure compatible with the EU in this period. After the 2001 crisis, many banks were closed. Some banks that have capital problems have also gained a stronger structure by merging with other banks. There have been many financial crises in the development process of the Turkish banking system. The Turkish banking sector has also been affected by the crises in global economies. However, the Turkish banking sector

¹ Correspondence author: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İşletme Bölümü İşletme Anabilim Dalı Öğrencisi, calimoglu@mynet.com.

has given a successful test in times of crisis. Today, the Turkish banking system has gained a secure structure with solid foundations. The Turkish banking sector has an important place in the financial sector in terms of both credit volume and asset sizes.

Keywords: Turkish Banking System, Financial Crisis, Structural Reforms

JEL Classification: E44, G01, G21.

1. Giriş

Türk bankacılık sektörü, geçmişten günümüze kadar yaşanan birçok siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmelerden etkilenmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren dünyada neoliberal politikalara geçilmesiyle birlikte gelişmekte olan ülke ekonomileri olumsuz etkilenmeye başlamıştır. Dünyada yaşanan ekonomik serbestleşme sonrasında küreselleşen ekonomilerde bir genişleme yaşanmış ve Türk ekonomisi için de serbest sermaye hareketlerinin önü tam olarak açılmıştır. Küreselleşen ticaret ile birlikte Türkiye ekonomisinde istikrarın sağlanması amacıyla Uluslararası Para Fonu (IMF) ile farklı dönemlerde ekonomik ortak program uygulamak durumunda kalmıştır. Bu programların hedefinde enflasyon ile mücadele ve kamu maliyesinin düzeltilmesi amaçlanmış ancak bir başarı sağlanamamıştır. Bankalar mevcut açıklarını kapatabilmek için bir taraftan döviz hesapları üzerinden diğer taraftan da dış kredi kaynakları üzerinden borçlanmaya başlamışlardır. İç ve dış borçların faizleri bütçede ciddi tahribatlara sebep olmuştur. Piyasada artan likidite daralması ve borçlanma vadelerinin giderek daha da kısılması bankacılık sistemine ilave bir risk oluşturmuştur. Yaşanan tüm bu gelişmeler piyasadaki kurumlara olan güvenin giderek kaybolmasına sebep olmuştur. Finansman açısından ortaya çıkan bu negatif tablo özellikle özel bankaları reel sektörde fon talep edenleri finanse etmek yerine kendi kurumlarından gelen fon taleplerini karşılamaya yöneltmiştir. Bu durum, piyasanın fonlanmasında önemli aksaklıklar yaratmış, fon arzı ve fon talebi dengesi bozulmuştur. Geri ödenmeyen kredilerin piyasada oluşturacağı riskleri ortadan kaldırmak için ise tüm riskleri kamu maliyesi üstlenmek zorunda kalmıştır (Özdemir, 2005: 868-880).

Türkiye'nin yapısal düzenlemeler konusunda yavaş hareket ederek bazı kararların alınmasında çok geç kalması, kamu harcamalarının ölçsüz şekilde yapılması, iç talebin alınan önlemlere rağmen kontrol altına alınamaması, üretimde meydana gelen aksamalar ve tedarik sorunları neticesinde mal ve hizmetlere gelen yüksek zamlar ile birlikte enflasyon kısa sürede çok yüksek seviyelere çıkmıştır. Krizden bir yıl önce yani 2000 yılı sonunda oluşan enflasyon oranları incelendiğinde, yıllık TÜFE (Tüketici Fiyatları Endeksi) oranı %39, yıllık TEFE (Toptan Eşya Fiyatları Endeksi) oranı ise % 32,7 olarak gerçekleşmiştir. Krizin yaşandığı 2001 yılının Aralık ayına gelindiğinde ise yıllık TÜFE oranı % 68,5 ve yıllık TEFE oranı ise %88,6 olarak gerçekleşmiştir (DİE, 2001).

2000 yılının Kasım ayında ekonomide yaşanan çalkantılar sonrasında ülkeden önemli miktarda sermaye çıkışı gerçekleşmiştir. Söz konusu dönemde döviz kurlarında yaşanan sert yükselişler ile birlikte ekonomik görünüm çok hızlı bir şekilde bozulmaya başlamıştır. 2000 yılına 0,550 TL seviyelerinde başlayan ABD doları kuru 2001 yılı sonuna gelindiğinde yaklaşık olarak % 250'lik artış göstererek 1,550 TL seviyesine yükselmiş ve Türk Lirası önemli oranda değer kaybetmiştir. Yaşanan bu gelişmeler, üretici ve tüketici güvenini olumsuz etkileyerek iç talepte ve dolayısıyla da ekonomide ciddi bir daralmaya neden olmuştur. 2000 yılını %7,4'lük büyüme ile tamamlayan Türkiye ekonomisi 2001 yılının sonuna gelindiğinde %6,1 küçülmüştür. Tüm bu yaşananlar Türkiye'nin Cumhuriyet döneminde yaşadığı en ağır finans krizlerinden birine girmesine neden olmuştur. Ekonomide 2001 yaşanan bu kriz kamu sektöründen başlayarak mali sektör ve reel sektör firmalarına büyük zararlar vermiştir. Dolayısı ile 2001 yılında yaşanan bu kriz "*Bankacılık Krizi*" olarak da adlandırılmaktadır. Yaşanan bu ekonomik krizin ardından radikal kararlar alınarak köklü değişimlere gidilmiştir. İlk olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) kurularak bankacılık sektörünü denetleme ve düzenleme yetkisi Hazine Müsteşarlığı ve Merkez Bankasından alınmıştır. Yaşanan bankacılık krizi ile birlikte önemli ölçüde sermayelerini kaybeden özel bankalara sermaye desteği verilerek sermaye yeterlilik rasyoları AB bankacılık standartlarına uyumlu hale getirilmiştir. Sermaye yeterliliğini sağlayamayan bazı bankalar ise başka bankalarla birleşme yolunu seçmişlerdir.

Türk bankacılık sektöründe 2001 yılı Aralık ayı itibari ile 3'ü Kamu Sermayeli Mevduat Bankası, 22'si Özel Sermayeli Mevduat Bankası, 15'i Yabancı Sermayeli Mevduat Bankası ve 15'i Kalkınma ve Yatırım Bankası olmak üzere toplam 55 banka faaliyet göstermiştir. Krizden çok fazla etkilenen ve yüksek borçluluğa sahip 6 banka ise Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devir edilmiştir. 2001 yılında yaşanan mali kriz sonrasında alınan önlemler ile birlikte bankaların sermaye yapıları güçlendirilmiş ve bankaların mali tablolarında önemli ölçüde şeffaflık sağlanmıştır. Böylece Türk bankacılık sistemi daha iyi bir alt yapıya kavuşarak mali sistemin ve ekonominin en önemli sektörü haline gelmiştir. Krizden sonra Türk bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik oranı 2002 yılında %25, 2003 yılında %31 ve 2004 yılında %28 olarak gerçekleşmiştir. Sermaye yeterlilik oranı BDDK'nın belirlediği alt sınır olan %12'nin altına hiç düşmemiştir. (BDDK, 2011).

Bankacılık sektöründe alınan tüm bu önlemlerin ardından Türk bankacılık sektörünün toplam şube sayısı ve toplam personel sayısı 2002 yılında azalmıştır. 2001 yılı Aralık ayı itibari ile toplam şube sayısı 6.908 ve toplam personel sayısı 137.495 kişi iken 2002 yılı Aralık ayında sektörün toplam şube sayısı 6.106'ya toplam personel sayısı ise 123.271 kişiye gerilemiştir. 2005 yılına gelindiğinde ise Türk bankacılık sektöründe ilk olumlu sonuçlar görülmeye başlanmıştır. Bankacılık sistemine yeniden güven ve istikrarın gelmesi ile birlikte sektörde faaliyet gösteren bankaların şube ve çalışma sayıları 2005 yılında kriz öncesindeki seviyelere ulaşmıştır. 2006 yılında ise Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların toplam şube sayısı 6.849 olurken toplam personel sayısı ise 143.143 kişiye ulaşarak krizden önceki seviyelerin de üzerine çıkmıştır (TBB, 2011).

Bu çalışma Türk Bankacılık Sektörünün tarihsel sürecini ve sektörde faaliyet gösteren mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarının 2001 krizi sonrası değişim ve gelişimini incelemek için yapılmıştır. Türkiye ekonomisinde ve bankacılık sektöründe krizden sonraki hızlı toparlanma rakamları ile daha somut bir şekilde ifade edilmiştir. Çalışma, Türk bankacılık sektörünün kriz öncesindeki zayıf yönlerini ve krizden sonraki güçlü yönlerini açık bir şekilde ortaya koyarak literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde bu konu ile ilgili yapılan literatür çalışmalarına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde Türkiye'de Bankacılığın Tarihçesi, Cumhuriyet Öncesi Dönem ve Cumhuriyet Sonrası Dönem olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir. Cumhuriyet öncesi dönemde, Osmanlı Devletinin mali yapısında meydana gelen bozulma ile birlikte ilk defa nakit paraya ihtiyaç duyulmuştur. 1863 yılında ise kredi ihtiyaçlarının karşılanması için Türk Bankacılık Sektörü'nün ilk ulusal bankası kurulmuştur. Cumhuriyet sonrası dönem ise bankacılık faaliyetlerinin hızlı bir değişim ve gelişim gösterdiği bir süreç olmuştur. 1924 yılında ilk ticari banka kurulduktan sonra devlet bankalarının ve özel bankalarının da kurulması ile birlikte bankacılık sektöründe yeni bir döneme girilmiştir. Türkiye ekonomisinin yabancı sermayeyi benimsemeye başladığı "*Serbestleşme Dönemi*" ise Türk Bankacılık Sistemi için dışa açılma hamlelerinin hız kazandığı ve günümüze kadar uzanan büyüme hikayesinin bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönem ile birlikte Türk Bankacılık Sektörü uluslararası bankacılık sistemine entegre bir hale gelmeye başlamıştır. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarının banka, şube ve personel sayıları ile bazı önemli finansal göstergeleri incelenerek bankacılık sektörünün krizden sonra ortaya koyduğu performans incelenmiştir.

2. Literatür

2001 yılında Türkiye ekonomisinde yaşanan ve bankacılık krizi olarak da nitelendirilen mali krizin ardından Türk bankacılık sisteminde önemli yapısal reformlar yapılarak bankacılık sektörü daha sağlam temeller üzerine kurulmaya çalışılmıştır. Türk bankacılık sektörü krizden sonra hızlı bir toparlanma yaşamış ve alınan tedbirler yıllar içerisinde olumlu sonuçlar vermeye başlamıştır. Türk bankacılık sektöründe tüm bu yaşananlar çok sayıda araştırmacı tarafından da detaylı olarak incelenmiştir. Çalışmanın literatür kısmında, Türk bankacılık sektörünün 2001 krizinden sonraki yıllarda göstermiş olduğu değişimi ve gelişimi konu alan ve bankacılık sektörünü farklı açılardan değerlendiren bazı çalışmalara yer verilmiştir.

Özkul, yaptığı çalışma ile Türk bankacılık sektörünün 2001 krizinden sonraki genel görünümünü ve bankacılık sektörünün gösterdiği karlılık performansını incelemiştir. Çalışmanın

sonuçları incelendiğinde takipteki kredilerin ve faiz dışı giderlerin toplam aktiflere oranının banka karlılıklarını olumsuz yönde etkilediği gözlemlenmiştir. Ayrıca özsermayenin toplam aktiflere oranının ise karlılığı olumlu yönde etkilediği belirtilmiştir. Türkiye’de karlılık ile piyasa yoğunluğu arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Özkul, 2001).

Kaya ve Doğan, yaptıkları çalışmalarında Türk bankacılık sektörünün şube ve personel sayıları olarak krizden önceki seviyelere dönüldüğü 2005 yılında bankaların karlılıklarını analiz etmişlerdir. Makroekonomik ortamdaki olumlu gelişmeler ile birlikte faiz oranlarının hızlı bir şekilde gerilemesine bağlı olarak bankaların aracılık işlevini daha etkili bir şekilde yerine getirdikleri ifade edilmiştir. Sektörde artan rekabetin ise etkinlik derecelerinin yükselmesinde etkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca büyük ölçekli bankaların küçük ölçekteki bankalara göre daha etkin çalıştığı ve ölçek büyüklüğü arttıkça etkinliğin de arttığı vurgulanmıştır (Kaya ve Doğan, 2005).

Özdemir, çalışmasında Türk bankacılık krizlerini incelemiş ve yaşanan bankacılık krizlerinin Türkiye'nin ekonomik yapısı ve yönetim yetersizliğinden kaynaklandığını savunmuştur. Bankacılık sistemindeki yapısal değişiklikler ile sektörün daha rekabetçi, teknolojik değişimlere ve ekonomideki gelişmelere uyum sağlayabilir hale getirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Yüksek enflasyon ortamının, bankaların bilançolarındaki aktif ve pasif yönetimlerini olumsuz şekilde etkilediğini bu sebeple bankaların esas faaliyetlerinden elde edilen gelirlerden daha çok arbitraj gelirlerine yöneldiğini tespit etmiştir (Özdemir, 2005: 867-899).

Dinç, yaptığı çalışma ile Türkiye ekonomisinde yaşanan büyük mali krizin ardından bankacılık sektörünün karlılığını değerlendirebilmek için Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat bankalarının karlılıklarında etkili olan makroekonomik faktörleri araştırmıştır. Sonuçlar incelendiğinde döviz kuru, faiz, dış borç gibi makroekonomik faktörlerin kamu ve özel sermayeli mevduat bankalarının aktif karlılıkları üzerinde %60, özsermaye karlılıkları üzerinde ise %85 oranında etkili olduğu görülmüştür (Dinç, 2006).

Bozdemir, yapmış olduğu çalışmasında tasarrufları bir sermaye olarak reel kesimlere aktaran bankacılık sektörünün tatminkâr bir seviyeye ulaşamamasının reel kesimin yatırım gücünü zayıflattığını ve ekonomideki potansiyel büyümeyi durdurduğunu ifade etmiştir. Türk Bankacılık Sistemi'nin tarihsel gelişimini ve bankacılık sistemdeki yapısal eksiklikleri dönemsel olarak değerlendirmiştir. Türk bankacılık sisteminin Basel II kriteri ile birlikte daha şeffaf ve güvenilir bir yapıya kavuştuğunu ifade etmiştir (Bozdemir, 2007).

Atasoy, yaptığı çalışmada Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların 2001 krizi sonrasındaki yıllarda karlılığını analiz etmiştir. Sonuçlar incelendiğinde sermaye yeterliliği güçlü olan bankaların sermaye maliyetlerinin de düşük olduğunu tespit etmiştir. Dolayısı ile düşük sermaye maliyetlerinin de kârlılık performansını olumlu etkilediği görülmüştür. Ayrıca enflasyon ile net faiz gelirleri arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu vurgulanmıştır. Bu sebeple Türkiye’de enflasyon oranının arttığı dönemlerde bankacılık sektörünün faiz gelirleri de faiz giderlerinden daha fazla artmaktadır. Sonuç olarak, Türkiye’de büyüme oranlarının yüksek olduğu dönemlerde, bankacılık sektörünün net faiz marjlarının daraldığı sonucu ortaya çıkmıştır (Atasoy, 2007).

Bumin, bankacılık sektörünün krizden sonraki 2002-2008 yılları arasındaki performansını incelemiştir. Türkiye’de bankacılık sektöründe faaliyet gösteren toplam 49 adet mevduat ile kalkınma ve yatırım bankasının özkaynak karlılıklarını analiz etmiştir. Çalışmanın sonuçları incelendiğinde, Türk bankacılık sektörünün 2002 yılında ortalama %15,32 olan özkaynak karlılığının 2008 yılına gelindiğinde %15,56 olarak gerçekleştiği görülmüştür. Bankacılık sektörünün aktif karlılığı ise 2008 yılında %1,83 olarak gerçekleşerek 2002 yılından daha düşük bir seviyede kalmıştır. Ayrıca kalkınma ve yatırım bankaları ile katılım bankalarının hem özkaynak karlılığında hem de aktif karlılığında sektör ortalamasının üzerinde olduğu görülmüştür (Bumin, 2009: 39-60).

Demirhan, Türk bankacılık sektörünün krizden sonraki 2003 ile 2008 yılları arasındaki karlılığını araştırmıştır. Çalışmanın sonuçları incelendiğinde, yerli sermayeli bankaların karlılık oranları üzerinde en etkili faktör verilen kredi oranı olurken yabancı sermayeli bankalar için en etkili faktör

özsermaye oranı olmuştur. Bankaya özgü içsel faktörlere bakıldığında ise hem yerli hem de yabancı bankalarda büyüklüğün karlılık oranları ile aynı yönde, faiz dışı giderlerin ise karlılık oranları ile ters yönde ilişkiye sahip olduğu görülmüştür (Demirhan, 2010: 157-168).

Afşar, Türk bankacılık sektörü ve finansal kriz üzerine yaptığı çalışmasında Türkiye’de finansal sektörün temelini bankacılığın oluşturduğunu ifade etmiştir. Bu durumun sebebinin ise finansal kaynakların çok büyük bir bölümünün bankalar tarafından toplanması ve tekrar bankalar tarafından kredi talep edenlere kullanılması olarak açıklamıştır. 2008 yılında yaşanan krizden gelişmiş ülkelerdeki birçok büyük ve küçük ölçekli bankanın ciddi boyutlarda etkilenmişse de Türk bankacılık sistemi krizden en az hasar ile çıkmıştır. 2001 krizinde çok büyük olumsuzluklar yaşayan ve krizden sonra önemli yapısal reformlarını tamamlayan Türkiye bankacılık sektörünün, güçlü altyapısı ile küresel ekonomik krize karşı sağlam kalarak önemli bir sınavdan geçmiştir (Afşar, 2011: 143-171).

Sümer, söz konusu çalışmasında Türk Bankacılık Sektörü ile AB bankacılık sektörünü kıyaslamıştır. Para ve sermaye piyasalarında önemli bir ağırlığı olan bankalar farklı talepleri karşılayabilmek için ürün yelpazesini geniş tutmaktadır. Bankacılık sisteminde nakdi ve gayri nakdi krediler verildiği gibi mevduat tasarruf hizmetleri, dış ticarete aracılık işlemleri, para transferleri, saklama hizmetleri, çek ve senet tahsili, türev işlemler, ödemelerde aracılık ve mali danışmalık gibi birçok hizmet de sunulmaktadır. Türk Bankacılık Sektörü’nün aktif büyüklüğüne bakıldığında Avrupa ülkelerine göre oldukça düşük seviyelerde olduğu görülmektedir. Bunun sebebinin ise sektör ile ilgili yasal uygulamalardaki eksiklikler olduğu tespit edilmiştir. Bu çerçevede Türkiye’de bankacılığın AB bankacılık standartlarına uygun Basel I, Basel II ve Basel III uygulamaları ile uyumlu olması gerektiğini vurgulanmıştır (Sümer, 2016: 485-508).

Yıldırım, yaptığı çalışmasında Türk Bankacılık Sistemi’ndeki gelişmeleri ve bankacılık sisteminin önemini araştırdığı çalışmasında bankaların saklama ve kredilendirme olmak üzere geleneksel iki fonksiyonu olduğu sonucuna varmıştır. Bankaların zamanla ekonominin finansmanına ve hane halkının parasal ihtiyaçlarına göre hizmet çeşitliliği arttığını ve faaliyet alanlarının genişlediğini tespit etmiştir. Küreselleşme ile birlikte dış ticaretin daha fazla önem kazanması ve daha fazla finansal hizmete ihtiyaç duyulması bankacılık sektörünü daha önemli bir konuma getirmiştir. Dolayısı ile bankacılık sektörünün ekonomiler için önemi önceki dönemlere göre çok daha artmıştır (Yıldırım, 2002: 63-77).

Aysin ve Çalmaşur, çalışmalarında bankaların ekonomilerde reel sektör ile finans sektörü arasında köprü vazifesi gördüğünü bu yüzden Türk bankacılık sektörünün ülke ekonomisi içerisinde önemli bir paya sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Türkiye ekonomisinde 2001 yılında yaşanan krizden sonra alınan önlemler ve yeniden yapılandırma programları ile birlikte bankacılık sektörünün yapısal olarak çok daha güçlü bir hale geldiğini belirtmişlerdir. Bankacılık sektöründe yaşanan krizden sonra alınan tedbirlerle birlikte Türk bankacılık sektörünün rekabet düzeyinin arttığı gözlemlenmiştir. Ayrıca yapılan tüm bu yapısal düzenlemelerin ve yeniden yapılandırma programlarının Türk bankacılık sektörünün sermaye yapısının da ekonomide yaşanacak dalgalanmalara karşı çok daha korunaklı bir duruma geldiğini belirtmişlerdir (Aysin ve Çalmaşur, 2021: 1127-1146).

3. Türkiye’de bankacılığın tarihçesi

3.1. Cumhuriyet öncesi dönemde bankacılık faaliyetleri

Osmanlı Devleti’nin 1760 yılından itibaren malî durumunun bozulması ile birlikte devletin borç para aldığı sarrafların önemi de artmıştır. Avrupalı finansörler ile iyi ilişkileri bulunan sarraflar, Osmanlı Devletinin ihtiyaçlarını karşılamak için Avrupa piyasalarından kısa vadeli borçlar bulmuşlardır. Sarraflar, Fransız Devrimi’nden sonra ise İstanbul’daki Fransız tüccarların yerlerini alarak poliçe ticaretinin de önemli bir bölümünü ellerine geçirmişlerdir. Böylelikle, sarraflar para ve kredi işlerinde uzmanlaşarak uluslararası bağlantılar kurmaya başlamışlardır. İlerleyen yıllarda sarrafların önde gelen isimlerine para işleri ve maliye alanında önemli faaliyetlerde bulunan Darphane-i Âmire’de üst düzey yöneticilikler gibi görevler verilerek Osmanlı Devleti içinde önemli yerlere atanmışlardır. Sarraflar, aynı zamanda Osmanlı devleti adına vergi toplama sürecini de örgütlemişlerdir. Toplanan vergilerden

sağlanan net gelirler devletin hazinesine yatırıldığı gibi bazı sarraf, malikâneci ve vergiyi kaynağında toplayan yerel güçler gibi farklı gruplar arasında da paylaşılmıştır. Bu yüzden net vergi gelirlerinin sadece üçte biri merkezi devletin hazinesine girmiştir. Ayrıca çok sayıda sarraf, dönemin padişahının ve Osmanlı devletinde görev yapan önemli bürokratların kişisel servetlerini ve finans işlerini de sevk ve idare etmişlerdir (Pamuk, 2003: 217-219).

1863 yılında Mithat Paşa tarafından Bulgaristan'ın Pirok kasabasında Memleket Sandıkları ismi ile ilk ulusal bankamız kurulmuştur. Aynı zamanda bu banka bankacılığımızın da başlangıcı olmuştur. Ulusal bankacılığın kurulmasındaki esas amaç halkın ticari kredi, esnaf kredisi, tarımsal kredi, emlak kredisi ve tüketim kredisi gibi kredi türlerine daha kolay ulaşmasını sağlayarak ulusal ticaretin gelişmesine katkı sağlamak amaçlanmıştır. Memleket Sandıkları'nın sermayesi ilk yıllarda köylünün mal varlığı ile orantılı olarak sandığa verdiği buğday ile sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak zamanla karşılaşılan güçlükler ve teminatsız kredilere yönelmeler, çeşitli kredi yolsuzlukları, yönetim ve denetimdeki yozlaşma gibi aksaklıklar söz konusu sistemi çalışamayacak bir duruma getirmiştir. Bu soruna çözüm bulabilmek için tarım kesiminden alınan aşar vergisi oranı %10 arttırılmış ve bu arttırılan kısım sandıkların sermayesine eklenmiştir. Sandıkların sermayesine eklenen bu paya menafi hissesi denilmiş ve bu yüzden kurumun adı da Memleket Sandıkları'ndan Menafi Sandıkları'na dönüştürülmüştür. Kamusal altyapı yatırımlarındaki artış ile birlikte 1871 yılından sonra Osmanlı sermaye piyasasında bir hareketlilik yaşanmış ve bunun etkisiyle birçok yabancı banka kurulmuştur. Rus Bankası, İtalyan Şark Ticaret Bankası, Avusturya Şark Bankası gibi bankalar o dönemde kurulan bazı yabancı bankalardır. 1870 yıllarına gelindiğinde Viyana'da borsa buhranının ortaya çıkması ve Osmanlı Devleti'nin borçlarını ödemeyi durdurması gibi sorunlardan dolayı küçük ölçekli bankalar faaliyetlerini durdurarak piyasadan çekilmek zorunda kalmışlar ve bu yüzden 1875 yılında Osmanlı Devleti almış olduğu borçları ödeyemez duruma gelmiştir. Tüm bu gelişmelerden sonra 1881 yılında Düyun-u Umumiye kurularak İmparatorluğun dış borçlarının idaresi bu kuruluşa devredilmiş ve borçlanma bankacılığında yeni bir döneme girilmiştir (Ekren, 1986: 173).

Osmanlı Devletinde uluslararası bir kuruluşun gelir kaynaklarını denetimi altına alması ile birlikte Avrupalı sermayedarlara yeterli güvence sağlanması ile birlikte 1881 yılından sonra birçok yabancı banka kurulmuştur. Bu bankalar Osmanlı devletinin yaptığı iç ve dış borçlanmalardan ve döviz işlemlerinden spekülasyon kazançlar sağlayarak yatırım yapan yabancı sermaye kuruluşlarına ihtiyaç duydukları kredileri temin etmiştir. 1888 yılında tarımsal faaliyetleri desteklemek amacı ile kurulan ve ulusal bankacılığın ilk kredi kurumu olan Ziraat Bankası'nın kurulmasıyla Menafi Sandıkları'nın bütün mal varlığı bu bankaya devir edilmiştir (Artun, 1983: 35).

1908 yılında 2. Meşrutiyetin ilanı ve milliyetçilik eğilimlerinin artması ile birlikte çoğu yerel ve tek şubeden oluşan ulusal sermayeli bankaların kurulması süreci başlamıştır. Başlayan bu süreç 1914 yılında 1. Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla hızlanmaya başlamıştır. Ulusal sermayeli bankaların pek çoğunun kurucusu, Avrupa'ya hammadde ihraç eden veya bu ülkelerden sanayi ürünü ithal eden tüccar ve çiftçilerdir (Akgüç, 1989: 15)

3.2. Cumhuriyet sonrası dönemde bankacılık faaliyetleri

Türk bankacılık sektöründe birçok yeniliğin yaşandığı ve bankaların her yönden kendilerini geliştirdiği Cumhuriyet dönemi bankacılığı beş bölümde incelenmektedir.

i. Ulusal Bankacılık Dönemi (1923-1932): Bu dönemde, İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlar hemen uygulanmaya konularak ilk olarak 1924 yılında ana ticaret bankası olarak İş Bankası kurulmuştur. 1925 yılında sanayi kesiminin finansmanı için Sanayi ve Maadin Bankaları kurularak kamuya ait birçok sanayi kuruluşunun hissesi bu bankalara devir olmuştur. Ziraat Bankası'nın yapısı değiştirilerek zirai faaliyetlerinde yaşanan finansman sorunu çözülmeye çalışılmıştır. Banka anonim şirket statüsüne kavuşturularak sermayesi arttırılmıştır. 1927 yılında ülkenin imar edilmesi, inşaat sektörüne kredi sağlanması amacıyla Emlak ve Eytam Bankası kurularak faaliyete girmiştir. 1930 yılına gelindiğinde Türk banka sisteminin gelişimini ve seyrini değiştirecek önemli bir iş gerçekleştirilmiş Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) kurulmuştur. Bu dönemin en önemli gelişmelerinden birisi de yerel banka sayısının hızlı bir şekilde artmasıdır. Kurulan yerel bankalar özellikle ulusal alanda

faaliyet gösteren işadamlarının kredi ve bankacılık hizmetlerinin karşılanması amaçlayan tek şubeli bankalardır. 1929 yılında yaşanan küresel ekonomik krizin olumsuz etkilerini azaltarak ihtiyaçların karşılanmasında önemli görevler üstlenen bu tek şubeli bankalar aynı zamanda sonraki yıllarda kurulan çok şubeli ulusal bankacılık modeline bağlanarak faaliyetlerini sonlandırmışlardır (Cangöz ve Erdener, 1993: 34).

ii. Devlet Bankalarının Kurulduğu Dönem (1933-1944): Cumhuriyetin ilanı ile birlikte özel sektöre verilen teşvik ve korumacı politikalara rağmen, özel sektör beklenen performansı gösterememiştir. İktisadi gelişmenin sağlanabilmesi için özel sektörden beklenen sermaye birikiminin ve sanayileşme hamlesinin gerçekleşmemesi ile birlikte bu eksikliklerin giderilmesi için devlet daha aktif bir rol almaya başlamıştır. 1932-1938 yılları arasında devletçilik politikası yoğun bir şekilde uygulanarak sanayi alanına yapılacak yatırımların planlı bir şekilde yürütülmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla 1934 yılında “Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı” hazırlanarak uygulamaya konulmuştur. Bu plan çerçevesinde 20 fabrikanın kurulması, işletilmesi ve finansman ihtiyacının karşılanması amacı ile Sümerbank kurulmuştur. Bunun yanı sıra Sümerbank her türlü bankacılık işlemini yapmak, ulusal sermayenin gelişimini sağlayacak tedbirleri almak ve ülkenin ihtiyaç duyduğu vasıflı elemanı yetiştirmek görevlerini de üstlenmiştir (Özelmas, 1963: 104).

Sümerbank’ın kurulmasından sonra bu kez de şehir ve kasabalarda kamu hizmetleriyle ilgili tesis, inşaat ve diğer işlerin yapımını orta ve uzun vadeli kredilerle desteklemek, şehir imar planlarının yapımına yardımcı olmak için Belediyeler Bankası kurulmuştur. Bankanın yapısı 1945 yılında yasada yapılan değişiklikler ile genişletilmiştir. Yapılan değişiklikler ile birlikte çalışma alanı belediyeler, il özel idareleri, köylerin imarı, kalkınması ve kamu hizmetlerinin desteklenmesini de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Bu yüzden bankanın ismi de İller Bankası olarak düzeltilmiştir (Ulutan, 1957: 183).

Bu dönemin bir diğer önemli bir kamu kuruluşu da Etibank’tır. Etibank, ülkenin sahip olduğu yer altı zenginliklerini değerlendirmek, devlete madencilik alanında işletmeler kurarak bunları işletmek, finanse etmek ve her türlü bankacılık hizmetlerini yapmak üzere 1935 yılında kurulmuştur. 1937 yılında ise deniz yolları işletmelerini finanse etmek, yeni işletmeler kurmak ve işletmek amacıyla Denizbank kurulmuştur. Osmanlı Devleti’nin son ve Cumhuriyet’in ilk yıllarında krediye erişim konusunda büyük zorluklar yaşayan küçük esnaf ve zanaatkarların karşılaştıkları bu mali sorunların çözümlenmesi için 1938 yılında Türkiye Halk Bankası kurulmuştur. 1952 yılında Denizcilik Bankası’nın kurulması ile birlikte Denizbank’ın üstlendiği tüm görevler bu yeni kuruluşa devredilmiştir. 1955 yılında ise yasada yapılan bir değişiklikle birlikte Etibank’a da özel kesimi fonlama olanağı sağlanmıştır. (Ertuğrul ve Zaim, 1996: 20).

iii. Özel Bankaların Geliştiği Dönem (1945-1960): Bu dönemde iktisadi devletçilik politikasının yerini özel sektörün desteklenmesi ile ekonomik kalkınmanın hızlandırılması politikası almıştır. İkinci Dünya Savaşı’nda yaşanan yüksek enflasyon dönemi, tarım ve ticaret sektörlerinde varlıklı bir özel kesimin ortaya çıkmış olması ve 1950 yılındaki seçimlerde iktisadi liberalizmi savunan Demokrat Parti’nin iktidara gelmesi gibi sebeplerden ötürü bu politika değişikliği zorunlu bir hale gelmiştir (Özkul, 2001: 24).

Bu dönemde yatırımların artması ve modern işletmelerin kurulması, milli gelirin ve nüfusun hızla artması, şehirlerin büyümesi, sanayi sektörünün milli gelirden daha çok pay almaya başlaması ve üretimin genişlemesi ile birlikte ekonomide para ve krediye daha fazla ihtiyaç duyulmuştur (Korukçu, 1998: 7).

Yaşanan tüm bu gelişmeler ile birlikte söz konusu ihtiyaçların karşılanabilmesi için bankacılık sektöründe yeni bir akım başlamış ve bu dönem özel bankacılığın gelişme gösterdiği bir dönem olmuştur. Özel bankacılıkta başlayan bu akım 1944 yılında Yapı ve Kredi Bankası, 1946 yılında Garanti Bankası, 1948 yılında Akbank, 1950 yılında Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası, 1955 yılında Pamukbank, Türkiye Kredi Bankası ve Tütünbank gibi bankaların kurulmasıyla kendini göstermiştir. Ayrıca bu dönemde 1954 yılında Türkiye Vakıflar Bankası ve 1958 yılında Türkiye Öğretmenler Bankası kurulmuştur. Daha önce kurulup sonra kapatılan Denizcilik Bankası da bu dönemde faaliyet göstermeye başlamıştır (Yardımcı, 2006: 21).

iv. Planlı Dönem (1961-1979): Planlı dönem kamu müdahalesinin bankacılık sektöründe kendisini daha fazla hissettirdiği, ekonomik faaliyetlerin kalkınma planı ve yıllık programlara bağlandığı önemli bir geçiş noktası olarak özetlenebilir. Bu dönemin en belirgin özelliği, plan hedeflerine de uygun olarak çok şubeli büyük bankacılığın gelişmesi ve 1970’li yıllarda holding bankacılığının ve ihtisas bankacılığının hızla yaygınlaşmasıdır. Bankacılık sektörü açısından değerlendirildiğinde bir başka özelliği ise, 1970’li yılların sonlarına doğru özel bankaların holding bankacılığına geçiş yapmalarıdır. Bu geçişin nedeni, bankaların en az %25 sermayesine sahip oldukları iştiraklerine sağladıkları kredi oranında üst sınırın kaldırılmış olmasıdır (Takan, 2001: 7).

Bu dönemde, Türkiye’de yeterli sayıda ticaret bankası olduğu düşünülerek daha çok ihtisas bankalarına öncelik verilmiş bu düşünceyle yeni yabancı banka ve özel durum haricinde ticaret bankası kuruluşuna izin verilmemiştir. Ayrıca 1962 yılında T.C. Turizm Bankası, 1963 yılında Sınai Yatırım ve Kredi Bankası, 1964 yılında Devlet Yatırım Bankası ve 1976 yılında da Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası kalkınma ve yatırım bankacılığı yapmak üzere kurulmuştur. Kalkınma ve yatırım bankalarına öncelik verilerek yeni ticaret bankalarının kurulması kısıtlanırsa da, 1962 yılında Anadolu Bankası, 1964 yılında Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası ve 1977 yılında da Arap-Türk Bankası kurulmuştur (Yazgan, 1973: 9).

Azınlık sermayesi yabancılara ait olan Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası ile çoğunluk sermayesine yabancıların sahip olduğu Arap-Türk Bankası bu dönemde Türk bankacılık sektörünün dışa açılmaya başladığının en büyük göstergesidir (Dinçer, 2006: 85).

v. Serbestleşme Dönemi (1980-2001): 1970’li yıllarda Dünya ekonomisinde yaşanan küresel çaplı kriz ilerleyen yıllarda Türkiye ekonomisini de derinden etkilemiştir. Türkiye ekonomisine de sıçrayan bu ekonomik krizin etkilerini ortadan kaldırmak için 24 Ocak 1980 tarihinde “İstikrar Programı” uygulanmasına karar verilmiştir. Bu programla birlikte geçmişte uygulanan ithal ikamesine yönelik korumacı politikalar terk edilerek piyasa ekonomisine dayalı ve dışa açık bir liberal iktisat politikası yürürlüğe konulmuştur. Uygulamaya konulan bu politika çerçevesinde, kredi ve mevduat faiz oranları serbest bırakılmış, finansal piyasalara girişler kolaylaştırılmış, yeni finansal ürünlerin ve kuruluşların piyasada yer alması sağlanarak finans piyasalarının liberalleştirilmesine yönelik kararlar alınmıştır (Denizer, 1997: 10).

1980’li yıllara gelindiğinde Türkiye ekonomisinde geçerli olan bir piyasa mekanizmasının oluşturulmasına, geliştirilmesine ve güçlendirilmesine yönelik olarak kurumsal altyapının yaratılmasında önemli aşamalar kaydedilmiştir. Serbestleşme politikaları çerçevesinde fiyatların piyasalar tarafından belirlenmesi sağlanmış, bankaların faaliyetlerinin düzenlenmesi, izlenmesi ve denetlenmesine ilişkin olarak uluslararası standartlara uyum yönünde düzenlemeler yapılmış, özel sektör tarafından finansal kurumlara yatırım yapılmasını kolaylaştıracak adımlar atılmaya çalışılmıştır. Ancak finansal sektörde serbestleşmenin önemli aşamalarından olan finansal kurumların denetim sonuçlarına ilişkin kararların zamanında ve etkin olarak alınması sağlanamamış, bütçe disiplini oluşturulamamış ve fiyat istikrarını hedefleyen bir para politikası uygulanamamıştır (TBB, 2004: 71).

Ekonomide serbestleşme dönemine geçilmesi ile birlikte mali piyasaların da serbestleşmesine yönelik yapılan düzenlemeler bankacılık sistemi üzerinde önemli pozitif etkiler yaratmıştır. Bankacılık sektöründe serbest faiz ve esnek döviz kuru politikaları uygulanmaya başlanmış, ihracat özendirilmiş, ithalat serbest bırakılmış, yeni bankaların kurulmasına izin verilmiş, bankalar arası Türk lirası ve döviz piyasaları kurulmuştur. Sektöre yeni yerli ve yabancı bankaların girişine izin verilmesi ise sektörde rekabeti önemli oranda arttırmıştır. Artan rekabet ile birlikte klasik mevduat bankacılığı yerini hem kaynak hem de plasman çeşitliliğinin arttığı yeni bir bankacılık modeline bırakmıştır. Türk bankaları, yurtdışında banka kurarak veya şube açarak dışa açılmaya başlamışlardır (Parasız, 1994: 125-127).

Serbestleşme döneminin en dikkat çeken yönlerinde birisi de yaşanan yüksek enflasyondur. Yüksek enflasyonun bankacılık sektörü üzerindeki etkilerini reel faizlerin kaybolması, kredilerde vadelerin kısılması, sabit faiz uygulaması, uzun vadeli tasarrufa ve sağlıklı raporlamaya engel olması şeklinde ortaya çıkmıştır (Doğan ve Şarsel, 1994: 12).

Serbest faiz politikasının uygulanması sebebi ile bankalar finans piyasalarında bir faiz yarışına sebep olmuş ve birbirleri ile girdikleri bu faiz yarışı 6 bankanın kapanmasıyla sonlanmıştır. Kapanan bu bankalardan Hisarbank, İstanbul Bankası ve Ortadoğu Bankası'nın yönetimine el konularak Ziraat Bankası'na devir olmuşlardır. Aynı dönemde İşçi Kredi Bankası, Bağbank ve İstanbul Emniyet Sandığı tasfiye edilirken, 1987 yılında ise Töbank kamulaştırılarak Halk Bankası'na devredilmiştir (Çolak ve Yiğidim, 2001: 564-567).

Yaşanan bu krizin sonunda mevduat akışı özel bankalardan kamu bankalarına doğru yönelmiştir. 1980 yılından sonra firmaların işletme sermayesi ihtiyaçlarının ve kaynak maliyetlerinin artması ile birlikte mali yapıları bozuk olan çok sayıda firmayı aldıkları kredileri geriye ödeyemez duruma getirmiştir. Sonuç olarak banka kredilerinin önemli bir bölümü batık veya donuk kredi haline gelmiştir. Bankaların yeterli kâr elde edememeleri, kredi verme politikalarındaki hatalar bankacılık sektörünü olumsuz şekilde etkilemiştir (Akgüç, 1991: 76).

1981 yılına gelindiğinde radikal bir karar ile ekonomide günlük kur uygulamasına geçilmiştir. Alınan bu karar ile birlikte 1982 yılında 43 bankaya döviz pozisyonu tutma yetkisi verilerek kambiyo işlemlerinde Merkez Bankası'nın etkinliği önemli ölçüde azaltılmıştır. Türkiye'de yerleşik kişilere döviz tutma ve döviz tevdiatı açma yetkisi verilirken yurtdışındaki yerleşik kişilere de Türkiye'de menkul kıymet yatırımı yapma, TL ve döviz mevduatı açma izni verilmiştir. Bu uygulamalar ile bankacılık sistemi dışında tutulan dövizlerin bankalara dönüşünü sağlamak, yurtdışında tutulan dövizlerin ülkeye girişini teşvik etmek ve bankaların döviz rezervlerini arttırmak amaçlanmıştır. Ayrıca olası bir TL'nin değer kaybının önüne geçilmesi veya tasarruf aracı olarak dövize gidebilecek bir akımı önlemek için TL mevduata verilen faizlerin reel olarak pozitif düzeyde tutulması öngörülmüştür (Özdicle, 1999: 9).

Sermaye Piyasası Kanunu'nun 1982 yılında çıkarılması ile birlikte sermaye piyasası araçlarının kullanımı için gerekli yasal ve kurumsal alt yapı oluşturulmuştur. 1986 yılında İMKB faaliyete geçirilmiştir. Sektöre yeni yerli ve yabancı bankaların girişine izin verilmesi ve mevduat ve kredi faiz oranlarının serbest bırakılması ile sektörde rekabet artmıştır. Artan rekabetle bankalar klasik bankacılık faaliyetlerinin yanı sıra leasing, factoring, forfaiting, forward ve swap işlemleri, kredi kartları, yatırım fonları, tüketici kredileri gibi yeni teknikler uygulamaya başlamışlardır. (Uçar,1993: 105).

1986 yılında Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) bünyesinde Bankalararası Para Piyasası kurularak bankaların kısa vadeli likidite ihtiyaçlarının karşılanması ve likidite fazlalarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Para politikasına yön vermek amacıyla 1987 yılında Merkez Bankası açık piyasa işlemlerini yürütmeye başlamıştır. Aynı yıl içerisinde ihracatın geliştirilmesi, ihraç edilen mal ve hizmetlerin çeşitlenmesi, ihraç mallarına yeni pazarlar kazandırılması, uluslararası ticaret payının artırılması, yurtdışında faaliyet gösteren yatırımcıları desteklemek amacıyla Türk Eximbank kurulmuştur. Eximbank farklı alanlarda kredi, garanti, sigorta programları ile faaliyet göstermeye başlamıştır. 1988 yılında ise bu kez bankalar arası döviz ve efektif hareketlerini düzenleyerek kontrol edebilmek ve ülkedeki döviz, efektif ve altın mevcudunun daha verimli kullanılmasını sağlayabilmek için TCMB bünyesinde Döviz ve Efektif Piyasaları kurulmuştur. Daha sonra 1989 yılında Altın Piyasası faaliyetlerine başlamıştır. Altın piyasası, halkın dövize olan aşırı talebini azaltmak ve bu işi yasa dışı yollardan yapanların aşırı kazançlarını önleyebilmek amacı ile oluşturulmuştur. Altın piyasası TCMB önderliğinde yasal bir yapıya kavuşarak bankaların faaliyet gösterdiği bir piyasa olmuştur. 1992 yılına gelindiğinde bankacılık sektörünün önemli gelişmelerinden birisi olan Elektronik Fon Transferi (EFT) faaliyete geçmiştir. Ayrıca farklı ülkeler ile yatırımların teşviki, korunması ve çifte vergilendirmenin önlenmesi konusunda anlaşmalar imzalanmıştır. Yabancı sermayeye millileştirmeme garantisi verilerek Türk bankacılık sektöründe tam anlamıyla farklı bir dönem başlamıştır. Farklı ülkelere Türk finans sisteminde faaliyet göstermek üzere ülkeye gelen yabancı banka yatırımlarında önemli hareketler gerçekleşmiştir (Keskin, 1994: 8).

Bankacılık sektörü ile ilgili yapılan reformlar bankacılık sistemine yeni banka girişlerini sağlama konusunda tam anlamıyla başarıya ulaşmıştır. Ancak uygulanan liberal iktisat politikaları ile ekonominin dışı açık olması ile birlikte ihracat ve ithalat tutarlarının yüksek seviyelere gelmesi ile

birlikte yeni finansal ürünlere ve dış ticaretin finansmanına olan ihtiyaç artırmıştır. Bu tür piyasa taleplerinin mevcut bankalar tarafından karşılanamaması, yabancı sermayeli bankaları Türk bankacılık sektöründe hizmet vermeye teşvik etmiştir. Sonuç olarak 1980 ile 1990 yılları arasında yerli ve yabancı sermayeli olmak üzere toplam toplam 31 adet yeni banka kurulmuş ve sistemdeki banka sayısı 66'ya yükselmiştir (Denizer, 2000: 8).

vi. Yeniden Yapılanma Dönemi (2001-2005): Türkiye Uluslararası Para Fonu (IMF) ile 1999 yılında yapmış olduğu anlaşma ile öncelikle yükselen döviz kurlarını daha düşük seviyelere getirerek yüksek enflasyonun da düşüş eğilimine girmesini ve özelleştirmeler yoluyla da bütçe açıklarının kapatılmasını hedeflemiştir. Yapılan bu anlaşma ile birlikte faiz oranları düşmeye başlamış, yurtdışı borçlanmada artış sağlanmış, ekonomik faaliyetler genişlemiş, tüketim harcamaları artmış ve kur riski düştüğü için TL cinsinden kredi talebi ve kredi arzı olumlu yönde etkilenmiştir. Tüm bu gelişmeleri takiben kullanılan kredi hacminde reel olarak yüzde %20,5'lik bir artış gözlemlenmiştir (BDDK, 2010: 25-28).

Ekonomide yaşanan bu gelişmeler ile birlikte güven ortamı tekrar sağlanmış ve bankalar nakit varlıkların büyük bir bölümünü özel sektöre verilen kredilere ayırmışlardır. İç talepte yaşanan canlanma ve enerji fiyatlarındaki hızlı yükselişler neticesinde ithalat rakamlarında yaşanan artışlar sebebiyle dış ticaret açığında belirgin bir kötüleşme ortaya çıkmıştır. Söz konusu dönemde Türkiye ekonomisinde cari işlemler açığının finansmanında bir sorun yaşanmamıştır ancak yüksek cari açığın süreklilik arz etmesi uluslararası piyasalarda endişeleri artırıcı bir etki yaratmıştır (BDDK, 2010: 9-11).

Ekonomide yaşanan bu gelişmelerin ardından bankacılık sektörü de finansal olarak kırılgan bir hale gelmiştir. 2000 yılının Kasım ayına gelindiğinde gerek kredi kuruluşlarının gerekse yabancı yatırımcıların Türk ekonomisinin yaşanan yüksek cari açığı çok uzun bir süre sürdürülemeyeceği konusunda fikir birliğinde bulunmuşlardır. Öncelikle yabancı yatırımcıların para ve sermaye piyasalarından çıkarak ülkeyi terk etmeleri ekonomide ciddi bir nakit sıkıntısı yaratmıştır. Nakit sorunu yaşayan bankalar ise vermiş oldukları kredilerini geri çağırmaya başlamaları ile birlikte faizler önemli oranda yükselmiş mali yapı önemli derecede bozulmaya başlamıştır. Yüksek borçlanma ihtiyacının duyulması ve döviz kurlarında istikrarın ve güvenin kaybolması ile birlikte 2000 yılının Kasım ayında Türkiye ekonomisinde ciddi bir finansal kriz yaşanmıştır. Merkez Bankasının piyasaya yapmış olduğu her türlü müdahaleye rağmen güven ortamı tekrar tahsis edilememiş ve ikinci bir dalga yaşanarak Şubat 2001 krizi kendini göstermiştir. Yaşanan bu krizler ile birlikte faiz oranları serbest bırakılmış ve Türk Lirasında çok büyük değer kayıpları yaşanmıştır. Yaşanan bu ekonomik krizlerin meydana getirdiği tahribatı ortadan kaldırmak amacı ile bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması için “*Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı*” ve “*Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı*” hızlı bir şekilde uygulamaya konulmuştur. Devreye alınan bu programlar ile enflasyonla etkin mücadele, kamu finansman dengesinin güçlü bir yapıya kavuşması, ekonomide şeffaflığın sağlanması için gerekli tedbirlerin alınması, bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması ve bankacılık sektöründe rekabetçi bir ortam meydana getirilmesi hedeflenmiştir. Bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması süreci ile yabancı sermayeli bankaların bilgi birikimlerinden, teknik ve sermaye güçlerinden faydalanılmıştır. Buna rağmen ülke ekonomisinde yakalanan hızlı büyüme trendi bankacılık sektöründe sağlanamamıştır (Chambers, 2004: 24-25).

Yeniden yapılanma döneminde bankacılık sistemi önemli bir yeniden yapılandırma süreci yaşamıştır. Bankaların risk yönetimi anlayışı, kamusal gözetim ve denetim otoritesinde risk bazlı denetim anlayışı çok güçlenmiştir. Bankaların faaliyetlerini düzenleyen mevzuatta önemli değişiklikler yapılarak uluslararası alanda genel kabul görmüş uygulamalara dönülmüştür. Yeniden yapılandırma süreciyle birlikte bankaların sermaye yapılarını Basel II standartlarına uygun hale getirebilmek için önemli adımlar atılmıştır. Bu standartta yakalayamayan bankalar birleşme yoluna giderek sermaye yapılarını güçlendirmişlerdir. Sermayelerini güçlendiremeyen bankalar ise Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF)'na devir edilmiştir. Kamu bankaları yeniden yapılandırılarak kontrol mekanizmasını sağlayabilmek için ortak bir yönetim altına alınmıştır. Kamu bankalarında oluşan görev zararları devlet iç borçlanma senetleri karşılığında tasfiye edilerek bankaların mali bünyeleri güçlendirilmiştir (Şahözkan, 2003: 32).

Yeniden yapılanma dönemi Türkiye ekonomisi ve Türk bankacılık sektörü için çok büyük gelişmelere sahne olmuştur. Bu dönemin bir diğer önemli gelişmesi ise yabancı sermayeli bankaların ulusal bankaların paylarını satın almak suretiyle sermaye çoğunluğuna veya nitelikli paya sahip olarak ortak olmaya başlamalarıdır. Bu dönemde Türk bankacılık sektöründe yaşanan banka birleşmelerine bakıldığında ilk olarak dikkat çeken dünyanın en büyük bankacılık gruplarından olan HSBC Bank'ın Demirbank'ın tamamını satın almasıdır. 2004 yılında yaşanan bu önemli gelişme ile birlikte bankacılık sektörüne duyulan güven ve sektöre olan yabancı ilgisi hızla artmaya başlamıştır. Artan bu güven ve ilgi ile birlikte BNP Paribas Türk Ekonomi Bankası'nın %50'sini satın almıştır. Koç Unicredito Ortaklığı Yapı ve Kredi Bankası'nın %57,4'ünü, Fortis ise Dışbank'ın %89,34'ünü satın alarak Türk bankacılık sistemine dahil olmuşlardır. Daha sonra GE Consumer Finance grubu Garanti Bankası'nın %25,5'lik kısmını almıştır. Sektörde yaşanan bu büyük yatırımcı ilgisi ilerleyen yıllarda da devam etmiş ve Bank Hapoalim Bankpozitif'in %58'ini, Yunan Ulusal Bankası NBG Finansbank'ın çoğunluk hissesini, EFG Eurobank Tekfenbank'ın %70'ini, Dexia ise Denizbank'ın %75'ini satın almıştır. Yine aynı dönemde Kazak Bank Şekerbank'ın %33,98'lik payını, Arab Bank ise MNG Bank'ın %91'lik payını, Citigroup ise Akbank'ın %20'lik payını alarak sermayelerini birleştirmişlerdir. Yine bu dönemde Oyak Bank ING'ye satılmıştır. Ayrıca yabancı sermayeli mevduat bankası olan Fortis Bank A.Ş. de Türk Ekonomi Bankası A.Ş.'ye devir edilmiştir (BDDK, 2011: 14).

vii. Yenilenme ve Gelişim Dönemi (2005 ve Sonrası)

2005 yılı ile birlikte bankaların faaliyet alanlarını düzenleyen mevzuat yeniden düzenlenerek uluslararası genel kabul görmüş prensiplere ve uygulamalara dönülmüştür. Bankacılık sisteminde yaşanan krizlerin ardından banka ve şube sayılarında önemli düşüş yaşanmıştır. Bankalarda risk yönetimi anlayışı değişerek kamusal gözetim ve denetim anlayışı güçlenmiştir. Böylelikle bankacılık sektörünün gözetim ve denetim işlevi özerk bir yapıya kavuşturulmuştur. Kamu bankaları yeniden yapılandırılarak ortak bir yönetim altına alınmış ve mali yapıları güçlendirilmiştir. Bankacılık sektörünün takipteki alacaklarının bir kısmı için "*İstanbul Yaklaşımı*" kapsamında finansal yeniden yapılandırma programı uygulanmıştır (TBB, 2005).

İlk olarak 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile özel finans kurumlarının isimleri Katılım Bankası olarak değiştirilmiştir. Yapılan düzenlemeler ile bankalarla birlikte finansal kiralama, faktoring, tüketici finansmanı, finansal holding şirketleri ve bunlara destek hizmeti sağlayan kuruluşları düzenleme ve denetleme yetkisi Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)'nun kontrolüne geçmiştir. Etkin bir gözetim ve denetim sisteminin kurulmasını sağlamak, kurumsal yönetim ilkelerinin hayata geçirilmesini kolaylaştırmak, bankaların kuruluş aşamasından faaliyet konularına ve organizasyon yapılarına kadar Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi ilkeleri ile uyumlu hale getirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. BDDK tarafından atılan adımlarla 2006 yılından itibaren bankacılık sektörünü yakından ilgilendiren önemli konularda çok sayıda yönetmelik değişiklikleri yapılarak tebliğler yayımlanmıştır. 2007 yılında bankaların sermaye yeterliliklerinin ölçümü, risklerinin hesaplanması ve BASEL II standartlarının uygulanması planlanmıştır. Bu doğrultuda sisteme uyum sağlama çalışmaları nedeni ile geçici bir süre BASEL II'ye geçiş ertelenmiştir. Bankacılık sektöründe yaşanan pozitif gelişmelere rağmen 2008 yılında dünya ekonomilerinde yaşanan küresel kriz ile birlikte toparlanmaya çalışan Türkiye ekonomisi de bir durgunluk dönemi yaşamıştır. Özellikle 2008 yılının son çeyreği ile birlikte bankaların bilanço riskleri hızla artmış, yurtdışı kaynak imkânları daralmış ve likidite ihtiyaçları yükselmiştir. Ancak Türk bankacılık sektörünün güçlü öz sermaye yapısı, sağlıklı aktif dağılımı, yüksek likidite oranı, düşen faiz oranları ile birlikte daha etkin bir risk yönetimi anlayışı sayesinde bankalar yaşanan bu küresel krizden çok fazla etkilenmemişlerdir. Türk bankacılık sektörünün karlılığı bilançolarda yer alan aktif varlıkların pasif varlıklara göre daha uzun vadeli olmaları ve faizlerin düşüş eğiliminde olması sebebi ile 2009 yılında önemli bir artış göstermiştir. Kâr hacmindeki artış aynı zamanda öz sermaye büyümesini desteklemiştir. Yıllık bazda bakıldığında bankaların öz sermaye karlılığı önemli ölçüde yükselmiştir. Ayrıca bankaların şube ve çalışan sayısındaki artış eğilimi de yaşanan küresel krize rağmen 2009 yılında da sürmüştür (Erdoğan, 2014: 143-148).

2010 yılına gelindiğinde yaşanan krizin ekonomide oluşturduğu daraltıcı etki azalmaya başlamış ve bankacılık sektörü toparlanmaya başlamıştır. Ekonomi yönetimi aldığı genişletici maliye ve para

politikaları ile finansal piyasaları tekrar canlandırmak için sektöre likidite ve sermaye desteği sağlanmıştır. TCMB da açık piyasa işlemleri yolu ile bankacılık sektörünü fonlamaya devam etmiştir. Uluslararası piyasalarda yaşanabilecek belirsizliklerin ülke ekonomisine olan olumsuz etkilerini azaltmak, iç tasarruf açığının daraltmak ve kredi büyümesini yavaşlatmak için bu dönemde birtakım önlemler de alınmıştır. Bu kapsamda para ve bankacılık politikalarında önemli ve detaylı düzenlemeler yapılarak bankacılık alt yapısı daha güçlü bir duruma getirilmiştir. Alınan bu önlemler sayesinde 2011 yılında ekonomik verilerde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Alınan tedbirlerin sonuçlarına bakıldığında, işsizlik oranında azalma, iç talepte hızlı bir büyüme, kamunun borçlanmasında düşüş ve bankalarda yüksek büyümeler gerçekleşmiştir. Türkiye ekonomisi atılan doğru adımlar sonucunda yaşanan birçok küresel krizi büyük olumsuzluklar yaşanmadan atlattığı başarıdır (Kakilli Acaravcı ve Çalım, 2012: 26-28).

Türk bankacılık sektörü yenilenme dönemi ile birlikte daha istikrarlı ve sağlam bir alt yapıya kavuşarak artan banka sayısı ile günümüze kadar devam eden bir büyüme ivmesi yakalamıştır. Gerek finansal rasyoları gerekse şube ve çalışan sayıları sürekli olarak artarak devam etmiştir. 2021 yılı sonu itibari ile Türk Bankacılık Sektöründe 34 adet Mevduat, 15 adet Kalkınma ve Yatırım ve 6 adet Katılım Bankası olmak üzere toplam 55 banka faaliyet göstermektedir. Aralık 2021 dönemi itibarıyla toplam şube sayısı 11.098 adet ve toplam personel sayısı ise 202.136 kişidir. Türk Bankacılık Sektörünün Aralık 2021 itibari ile genel görünümüne bakıldığında aktif büyüklüğü 9.213 milyar TL olmuştur. 2021 Aralık döneminde, bankacılık sektörünün toplam aktiflerine göre mevduat bankaları %85, kalkınma ve yatırım bankaları ise %7'lik paya sahiptir. Aralık 2021 dönemi itibarıyla gayri nakdi kredilerin büyüklüğü 1.674 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Sahiplik grubu ayırımına göre incelendiğinde ise toplam bankacılık sektörü içerisinde kamu bankaları %43, yerli özel bankalar %31 ve yabancı bankalar %26'lık paya sahiptir. Türk bankacılık sektörünün Aralık 2021 sonu itibari ile net dönem kârı 92 milyar TL olmuştur. Türk Bankacılık Sektörünün sermaye yeterliliği oranı Aralık 2021 döneminde %18,34 olarak gerçekleşmiştir. Banka sahiplik grupları ayırımında yerli özel banka grubunun sermaye yeterliliği standart oranı %19,97 olup sektör ortalamasının üzerindedir. Fonksiyon grupları ayırımında sermaye yeterlilik oranları mevduat, katılım ile kalkınma ve yatırım bankalarında sırasıyla %17,99, %18,91 ve %22,55 olarak gerçekleşmiştir (BDDK, 2021).

4. Türk bankacılık sisteminin genel görünümü

Bankacılık sektörü Türk finansal sisteminin en önemli unsuru olarak tüm ekonomiyi etkileyen büyük bir sektördür. Türk bankacılık sektörünün ekonominin gelişmesinde oldukça önemli bir payı bulunmaktadır. Bankaların faaliyet alanlarını incelediğimizde fon arz ve talep edenler arasında aracılık etmek, likidite sağlamak, fon birikimi sağlayarak yatırımlara finansman kaynağı temin etmek, iç ve dış ticaretin gelişmesine yardımcı olmak ve para politikalarının geliştirilmesinde etkinliği sağlamak gibi önemli görevlerinin olduğu görülmektedir. Türk Bankacılık Sektörünün her geçen gün daha fazla güçlenen mali yapısı, bağımsız yönetim anlayışı, çağdaş bankacılık yapısı, etkin denetim mekanizması, yüksek teknolojik hizmeti, kalifiye işgücü sayesinde kaliteli hizmeti ile gelişmiş ülkelerle rekabet edebilir seviyeye yükselmiştir. Özellikle 2002 yılında başlayan “Yeniden Yapılanma Dönemi” ile birlikte bankacılık sektörü çok hızlı bir büyüme sağlamıştır. Türkiye'deki banka ve şube sayısı ile çalışan sayısı hızla artmaya başlamıştır. Türk Bankacılık Sektörü günümüzde çağdaş bankacılığın gereklerini tam anlamıyla yerine getirebilmek için düzenleyici ve denetleyici kurumlar gözetiminde her geçen gün gelişmeye devam etmektedir. Gelişmiş dünya ülkelerinde sunulan tüm bankacılık işlem ve hizmetlerinin tamamı hatta daha fazlası Türk Bankacılık Sektöründe gerçek ve tüzel kişilere sunulmaktadır.

4.1. Mevduat bankaları (ticari bankalar)

Genel anlamda bankaları, gerçek ve tüzel kişilerin tasarruflarını gelir sağlayıcı işlere kredi yoluyla veren, farklı alanlardaki ödemelere aracılık yapan, para transferi, senet tahsili ve emanet kabulü gibi çeşitli hizmetleri sağlayan işletmeler olarak yapabiliriz. Dolayısı ile mevduat bankalarını, mevduat toplayan, kredi veren, ekonomi politikalarının uygulanmasına yardımcı olan, farklı konularda aracılık hizmetleri veren, sanayi kuruluşlarına destek olan, kişilerin menkul kıymetlerini koruyan, borsa

faaliyetlerine katılan ve aracılık eden, kalkınmaya destek veren ve yönlendiren, sanayi ve ticaret işletmelerine kısa vadeli işletme kredisi açarak para piyasasında görev alan kuruluşlar olarak tanımlayabiliriz. Mevduat bankaları kurulan ilk ticari bankalardır. Mevduat bankaları para, kredi ve sermaye piyasalarında önemli bir role sahiptirler (Erdem, 2014).

Mevduat bankaları çağdaş bankacılığın gerektirdiği tüm hizmetleri sunmanın yanı sıra sektördeki yenilik ve uygulamaları yakından takip ederek ve geliştirilmesine öncülük eden büyük ölçekli bankalardır. Türk bankacılık sektöründe kullanılan kredi hacmi ve aktif büyüklük gibi ölçütler incelendiğinde mevduat bankalarının en büyük paya sahip olduğunu ve ticari hayata ne kadar etkin bir şekilde katkı sağladıklarını çok açık bir şekilde görmekteyiz (TBB, 2002: 11-12).

Mevduat bankaları temelde iki fonksiyonu yerine getirmektedir (Tolon, 2004:3-68);

I. Hizmet Fonksiyonu: Mevduat bankaları topladıkları vadesiz ve/veya vadeli mevduatların üzerine faiz marjı ekleyerek müşterilerine kısa vadeli kredi olarak sunmaktadırlar. Dolayısı ile mevduat bankaları sundukları bu kredi hizmetinden kar elde etmektedirler. Mevduat bankalarının karlılığının süreklilik arz edebilmesi için kanunun belirlediği kurallar ve ilkeler çerçevesinde müşterilerine sunduğu hizmet standardını sürekli yükseltmek zorundadırlar.

II. Kaydi Para Yatırma Fonksiyonu: Mevduat bankalarında tasarruf sahipleri tarafından açılan vadesiz mevduat hesaplarının ödeme aracı olarak kullanılmak istenmesi durumunda hesap sahiplerine kıymetli evrak olan çek verilmektedir. Böylece vadesiz mevduat hesabı sahipleri kendilerine verilen bu çek ile hesapta bulunan parayı nakit olarak kullanmaksızın satın alma gücü elde etmektedir. Bu amaçla vadesiz mevduat hesaplarında tutulan paralara “Kaydi Para” denilmektedir.

Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarını sermaye yapılarına göre kamu, özel ve yabancı sermayeli bankalar şeklinde sınıflandırmak mümkündür. Buna göre;

➤ **Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları:** Kuruluş sermayesinin yarısından fazlası hükümetlere veya kamu kuruluşlarına ait olan, yönetim ve denetimi de bu kuruluşların veya hükümetlerin temsilcileri tarafından kontrol edilen bankalara kamu sermayeli banka denilmektedir. Kamu bankaları esas olarak piyasanın işleyişinde oluşabilecek aksaklıkların giderilmesi ve bazı ekonomik amaçların gerçekleştirilmesi sağlamak üzere kurulmuşlardır. Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren kamusal sermayeli mevduat bankaları T.C. Ziraat Bankası A.Ş., T. Halk Bankası A.Ş. ve Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O’dur. Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş., İller Bankası A.Ş. ve Türk Eximbank gibi bankaları da kamusal sermayeli kalkınma ve yatırım bankaları olarak sıralayabiliriz (Dündar, 1994: 5).

➤ **Özel Sermayeli Mevduat Bankaları:** Özel sermayeli mevduat bankaları sermayesinde kamu payı bulunmayan ve tamamına özel kişi ve kuruluşların sahip olduğu bankalardır. Genellikle ticaret, mevduat ya da yatırım bankası şeklinde kurulurlar. Ticari faaliyetlere destek olmak ve üretimin finansmanı için bankacılık faaliyetlerinde bulunan ve mevduat kabul eden bankalardır. Ticari bankaların esas faaliyet konusunu para ve kredi araçları oluşturmaktadır (Şakar, 2000:19).

➤ **Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları:** Sahip olduğu sermayesinin tamamı yabancı uyruklu kişi ve kuruluşlara ait olan bankalardır. Merkezi yönetimleri başka ülkelerde bulunan ve doğrudan yabancı sermaye ile kurulmuş bankalardır. Yabancı sermayeli bankalar sektörde rekabeti arttırarak modernizasyon, rasyonalizasyon ve otomasyon çalışmaları ile verilen hizmetler bakımından da yerli bankalara öncülük etmektedirler (Apak, 1993: 10).

4.2. Kalkınma ve yatırım bankaları

Kalkınma ve Yatırım Bankaları, gelişmekte olan ülkelerde yatırım ve proje desteği sağlayarak bu alanda yatırım yapmak isteyen dış yatırımcıların kaynaklarını ülkeye çekmeyi amaçlayan kuruluşlardır. Ekonomi ve sanayi alanındaki gelişmeyi desteklemeye çalışan söz konusu bankalar, yatırımcıların üretim kapasitelerini arttırmalarına, yenilikçi proje üretmelerine ya da yeni yatırım yapmalarına teknik ve finansal olarak katkıda bulunmaktadır (Karahanoglu, 2015:1668).

Kalkınma bankaları; Gelişmekte olan ülkelerde yaşanacak yatırım sermayesi açığını gidermek ve teknik destek vermek sureti ile girişimcilerin temel endüstri dallarına yönelmelerini sağlayarak kalkınma sürecini hızlandırmayı üstlenen kuruluşlardır (Parasız, 2000: 233).

Mevduat toplama yetkisi olmayan, genellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde uluslararası finansman kuruluşlarına ait fonların yönlendirilmesi amacıyla kurulmuş bankalardır. Genellikle kamu sermayesi ile kurulan bu bankalar gerektiğinde özel sektör yatırımlarını da finanse edebilmektedir. Projelerin hazırlanmasından, verilen kredilerin amacına uygun şekilde kullanımına kadarki işlemlerde şirketlere teknik yardım sağlayabilirler (Çivi, 1985: 55).

Kalkınma bankalarını birikimleri özendirmek ve fon sağlamak, yatırım girişimlerine her türlü teknik desteği vermek, sanayi yatırımlarını ve işletmelerini finanse etmek, yatırımcı ve işletmeci girişimleri kurulmasına öncülük etmek ve sermayelerine iştirak etmek, toplum yararına uygun yatırımlara yönelmek ve bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla kurulmuş olan bankalar olarak tanımlayabiliriz. Ülkemizde ilk olarak kurulan kalkınma bankası, 1975 yılında öncelikle yurtdışında çalışan işçilerin ve halkın birikimlerini değerlendirmek amacıyla kurulan Türkiye Kalkınma Bankası'dır (MASAK, 2020: 9-10).

Kalkınma bankalarının diğer bazı fonksiyonları ise şu şekilde sıralanabilir (Bhatt, 1993:52);

- Kurumların finansal planlama ve faaliyet stratejilerini belirlerken Factoring, Forfaiting, Yeniden Yapılandırma, Şirket Evlilikleri, Özel Kaynak Temini ve Borç Yapılandırma gibi alternatifler sunmak,
- Firmalara finansal olarak nefes aldirmek ve yatırımın gerçekleşme döneminde destek sağlamak amacıyla uzun ve orta vadeli destek sağlamak,
- Sınırlı miktarda olan iç kaynakları daha stratejik olan alt sektörlerle yönlendirerek daha verimli bir hale getirmek,
- Sermaye piyasalarında yeni ürünlerin kullanılmasına kolaylık sağlayarak yabancı kaynakları ülkedeki verimli yatırımlara yönlendirerek uzun vadeli olarak tutmak,
- Farklı işlemlerin gerçekleşmesine imkan sağlayarak, bu işlemlerden kaynaklanan ürünlerin piyasaya yerleşmesine ve piyasa likiditesinin oluşmasına katkıda bulunmaktadır.

Yatırım bankaları; Menkul değerler ihraç ederek uzun vadeli fon ihtiyacı olan işletmeler ile tasarruflarını menkul değerlere yatırmak arzusunda olan tüzel ve/veya gerçek kişiler arasında aracılık yapan, tasarrufların işletmelerin çıkarmış oldukları tahvil ve hisse senetlerine yönelmesine katkıda bulunan aracı kurumlardır. Yatırım bankacılığının uygulanması için söz konusu ülkede gelişmiş bir sermaye piyasasının olması gerekmektedir. Yatırım bankaları, mevduat bankalarından farklı bir statüye sahip bankalar olarak kurulmaktadır. Türkiye'nin ilk yatırım bankası 1950 yılında kurulan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'dır. (Çolak ve Öçal, 1988: 26).

Yatırım bankalarının mevduat toplama yetkisi ve geniş bir şube ağı olmadığı için bankacılık hizmet ürünlerinin tamamını sunmamaktadırlar. Ayrıca mevduat bankalarına göre ticari faaliyetleri de oldukça sınırlıdır. Yatırım bankaları tahvil ihraç etmek suretiyle ve diğer bankalardan aldıkları krediler ile topladıkları kaynakları portföylerin finansmanı, finansal kiralama işlemlerinin finansmanı, kamu ve özel kesime ait orta ve uzun vadeli yatırımların finansmanında kullanırlar (Çivi, 1985: 56).

Ülkemizde bankacılık sektörünün şube ve personel sayılarına bakıldığında, bankacılık sektöründe mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarının önemli bir paya sahip olduğu ve ticari yaşama etkin olarak katıldıkları görülmektedir. Tablo 1'de Türkiye'de faaliyet gösteren mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarının banka, şube ve personel sayıları ayrıntılı olarak gösterilmektedir. Türk bankacılık sektöründe 2021 yılı Aralık sonu itibari ile 3 adet Kamu Sermayeli, 8 adet Özel Sermayeli Banka, 21 adet Yabancı Sermayeli Banka ve 14 adet Yatırım ve Kalkınma Bankası olmak üzere toplam 46 adet mevduat bankası faaliyet göstermektedir. Mevduat bankalarının içerisinde toplam 3.703 şube sayısı ile Kamu bankaları en fazla şubeye sahiptir. Özel Sermayeli Bankalar 3.634 toplam şube sayıları ile ikinci sırada yer almaktadırlar. Yabancı Sermayeli Bankaların ise toplam şube

sayıları 2.519 adettir. Son sırada ise Kalkınma ve Yatırım Bankaları yer almaktadır ve toplam 66 adet şubeleri bulunmaktadır. Bankaların çalışan personel sayılarına bakıldığında ise en fazla çalışan personel 67.341 kişi ile Özel Sermayeli Bankalarda bulunmaktadır. Kamu Bankalarında 61.452 personel, Yabancı Sermayeli Bankalarda 51.851 personel ve Katılım ve Yatırım Bankalarında ise 5.092 personel çalışmaktadır.

Tablo 1. Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarının banka, şube ve personel sayıları

Kaynak: (TBB, 2021)

Banka Türleri	Banka Sayısı	Şube Sayısı	Personel Sayısı
Kamu Sermayeli Bankalar	3	3.703	61.452
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.		1.752	24.560
Türkiye Halk Bankası A.Ş.		1.013	20.171
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.		938	16.721
Özel Sermayeli Bankalar	8	3.634	67.341
Akbank T.A.Ş.		714	12.399
Anadolubank A.Ş.		114	1.645
Fibabanka A.Ş.		50	1.663
Şekerbank T.A.Ş.		238	3.281
Turkish Bank A.Ş.		8	153
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.		455	8.819
Türkiye İş Bankası A.Ş.		1.220	23.387
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.		835	15.994
Yabancı Sermayeli Bankalar	21	2.519	51.851
Alternatifbank A.Ş.		44	873
Arap Türk Bankası A.Ş.		7	280
Bank Mellat		3	46
Bank of China Turkey A.Ş.		1	43
Burgan Bank A.Ş.		32	907
Citibank A.Ş.		3	382
Denizbank A.Ş.		694	12.061
Deutsche Bank A.Ş.		1	110
Habib Bank Limited		1	23
HSBC Bank A.Ş.		77	1.917
ICBC Turkey Bank A.Ş.		39	726
ING Bank A.Ş.		191	3.390
Intesa Sanpaolo S.p.A.		1	33
JPMorgan Chase Bank N.A.		1	57
MUFG Bank Turkey A.Ş.		1	78
Odea Bank A.Ş.		48	1.089
QNB Finansbank A.Ş.		467	10.857
Rabobank A.Ş.		1	32
Société Générale (SA)		1	34
Turkland Bank A.Ş.		14	298
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.		892	18.615
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	14	66	5.092
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.		12	754
Bank of America Yatırım Bank A.Ş.*		1	39
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.		1	54
Diler Yatırım Bankası A.Ş.		1	18
Golden Global Yatırım Bankası A.Ş.**		1	34
GSD Yatırım Bankası A.Ş.		2	35
İller Bankası A.Ş.		19	2.338
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.		1	280
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.		1	71
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.		1	53
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.		1	31
Türk Eximbank		22	712
Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş.		1	280
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.		2	393

2001 yılında bankacılık sektöründe yaşanan krizden sonra BDDK'nın kurulması ve AB uyum süreci kapsamında bankacılık sisteminin bir çok kriterin Avrupa Basel standartlarına uygun olarak değişmesi ile birlikte yapılan sayısız düzenlemeler ve sistemdeki iyileştirmeler bankaların finansal yapılarında düzenli ve hızlı gelişmelere yol açmıştır. Yapılan tüm bu değişiklikler bankacılık sektörüne kısa sürede sağlam bir alt yapı kazandırmaya başlamış ve bankaların finansal oranlarında önemli düzelmeler gözlemlenmeye başlamıştır. Krizin etkilerinin kısa süre atlatılmaya başlanması ile birlikte bankacılık sistemi yıllar itibari ile düzenli bir büyüme ivmesi yakalamıştır. Yakalan yukarı yönlü bu ivme kısa bir süre içerisinde rakamlarda da açık bir şekilde görülmüştür.

Tablo 2. Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların 2001-2021 yılları arasındaki hacimsel gelişimi

Yıllar	Top. Aktifler (Milyar TL)	Top. Krediler (Milyar TL)	Top. Mevduat (Milyar TL)	Toplam kaynaklar (Milyar TL)	Öz (Milyar TL)
2001	169.221.332	37.085.766	116.646.946	14.683.827	
2002	212.675.488	56.370.271	142.387.988	25.698.648	
2003	249.749.773	69.990.148	160.812.250	35.537.885	
2004	306.451.565	103.241.145	197.393.862	45.962.658	
2005	396.970.059	153.059.052	253.578.919	53.736.044	
2006	484.857.262	218.063.925	312.832.244	57.977.531	
2007	561.171.879	280.453.091	356.983.744	73.485.931	
2008	705.871	366.901	453.485	82.696	
2009	798.533	381.013	507.258	106.467	
2010	961.876	508.862	614.681	129.087	
2011	1.160.712	664.289	698.920	138.452	
2012	1.298.143	768.939	770.016	174.563	
2013	1.635.370	1.015.524	943.313	184.892	
2014	1.888.308	1.209.686	1.057.638	222.332	
2015	2.235.995	1.458.516	1.250.698	251.614	
2016	2.595.348	1.716.623	1.462.844	288.789	
2017	3.095.039	2.071.376	1.713.185	345.031	
2018	3.656.359	2.364.801	2.036.665	405.258	
2019	4.201.885	2.752.465	2.474.956	470.410	
2020	5.663.536	3.608.752	3.308.203	571.984	
2021	8.454.606	4.870.742	4.986.064	671.996	

Kaynak: (TBB, 2021)

Yukarıda verilen Tablo 2’de Türk bankacılık sisteminde faaliyet gösteren bankaların 2001 ile 2021 yılları arasındaki toplam aktifleri, toplam kredileri, toplam mevduatları ve toplam öz kaynakları gibi bazı önemli finansal göstergeleri yıllar itibari ile gösterilmektedir. Görüldüğü gibi Türk bankalarının 2001 yılı Aralık sonu itibari ile toplam aktif büyüklükleri yaklaşık olarak 169 milyar TL düzeyindeyken bu oran 2021 yılı sonuna gelindiğinde yaklaşık olarak %500 lük bir artış göstermiştir. Bankaların toplamış oldukları mevduat rakamlarına baktığımızda krizin ilk günlerinde 37 milyar TL seviyesinde olan bu oran 2021 yılı sonunda yaklaşık olarak %400 lük bir artış göstermiştir. Toplanan mevduatlardaki böylesine yüksek bir artış kriz döneminde bankalara duyulan güvenin ne kadar düşük seviyelere geldiğini gösterirken diğer taraftan da krizin etkisiyle hane halkında yaşanan krizin boyutunu gözler önüne sermektedir. Aynı dönem için bankaların vermiş oldukları kredi toplamına baktığımızda 2021 yılı sonuna göre yaklaşık olarak %1300 gibi çok yüksek bir artış görülmektedir. Bilindiği gibi bankacılık sektörünün vermiş olduğu kredilerin büyük bir bölümünü toplamış olduğu mevduatlar oluşturmaktadır. Dolayısı ile güven ve istikrarın olmadığı 2001 krizinin hemen sonrasında bankalar tarafından toplanamayan mevduatlara paralel olarak verilen krediler toplamı da 2001 yılı sonunda çok düşük seviyede kalmıştır. Ancak artan bankacılık sistemine getirilen yasal düzenlemeler neticesinde gelen güven ve istikrar ile birlikte bankaların vermiş oldukları krediler zirve seviyelere ulaşmıştır. Verilen kredilerdeki bu artış aynı zamanda hane halkının borç çevirebilme yani borç ödeyebilme kabiliyetinin de oluştuğunu göstermektedir. Bir diğer finansal oran olan bankaların toplam öz kaynaklarına baktığımızda burada da kriz döneminden sonra önemli iyileşmeler olduğu açık bir şekilde görülmektedir.

5. Sonuç

Türkiye’de yaşanan 2001 yılı finansal krizi en çok bankacılık sistemini etkilediği için literatüre “*Bankacılık Krizi*” olarak geçmiştir. 2001 krizi ile hem ülke ekonomisi büyük bir yara almış hem de bankaların iflas etmesi ile birlikte çok sayıda mağduriyet yaşanmıştır. Türkiye ekonomisi bir süre Uluslararası Para Fonu (IMF) ile yoluna devam etme kararı alarak bu geçiş döneminde kamu harcamalarının kısılması, cari açığın azaltılması, yüksek döviz kurunun, yüksek enflasyonun ve yüksek işsizlik oranlarının düşürülmesi için sayısız reformlar yapmıştır. Yaşanan bu kriz sonrasında bankacılık ve finans sektöründe yapılan sayısız düzenlemeler ile birlikte 2002-2007 dönemi ekonomi ve bankacılık sektörü açısından adeta yeniden yapılandırılma dönemi olmuştur. Bankacılığa ilişkin yasal düzenlemelerin uluslararası standartlara ve uygulamalara uygun bir hale getirilmesi için çalışmalar yapılmıştır. Bu amaçla Bankacılık kanununda çok ciddi değişiklikler yapılmıştır. Batan bankalar TMSF’ye devir edilirken bankaları denetleme ve kontrol yetkisi de Merkez Bankası ile Hazine Müsteşarlığından alınıp yeni kurulan BDDK’ya devir olmuştur. AB bankacılık standartları çerçevesinde birçok uygulama getirilmiş ve bankaların özsermaye yeterlilikleri yükseltilmiştir.

Bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarının genel görünümüne bakıldığında yapılan yapısal değişikliklerden sonra Türk bankacılık sistemi daha sağlam temelli bir yapıya kavuşmuş ve yabancı yatırımcı ilgisi hızla artmaya başlamıştır. Bankacılık sektörün faaliyet gösteren mevduat bankalarının oranı yıllar içerisinde yaklaşık % 50 seviyelerine yükselmiştir. Bu gelişme bankacılık sektörüne ve ülke ekonomisine duyulan güvenin çok açık bir göstergesi olmuştur. Sektörde faaliyet gösteren kamu sermayeli banka sayısı krizden sonraki dönemde değişmezken özel sermayeli banka sayısı ise önemli ölçüde azalmıştır. Türkiye’de faaliyet gösteren kalkınma ve yatırım bankalarına bakıldığında gerek sağlamış olukları düşük maliyetli krediler gerekse sahip oldukları %25’in üzerindeki yüksek sermaye yeterlilik oranı ile bankacılık sektörü içerisinde önemli bir denge görevi üstlenmiştir. Türk bankacılık sektörü toplam aktif büyüklüğü, toplam kredi tutarı ve güçlü özsermaye yapısı ile sürekli gelişme göstererek günümüzde çok istikrarlı ve güven duyulan bir yapıya kavuşmuştur. Ayrıca Türk bankacılık sektörü, sahip olduğu geniş şube ağı ve yaratılan istihdam sayısı açısından da Türkiye ekonomisinde önemli bir yer tutmaktadır.

Kaynakça

- Afşar, M. (2011). Küresel Kriz ve Türk Bankacılık Sektörü’ne Yansımaları. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 143-171.
- Akgüç, Ö. (1989). *Yüz Soruda Türkiye’de Bankacılık*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Akgüç, Ö. (1991). *Türk Bankacılık Sisteminin Yapısı, Sorunları ve Bazı Öneriler*. İstanbul: Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı Yayınevi.
- Apak, S. (1993). *Uluslararası Bankacılık ve Finansal Sistemler*. İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.
- Artun, T. (1983). *Uluslararası Bankacılık Bunalımı ve Türkiye’de Serbest Faiz Politikası*. İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Atasoy, H. (2007). Türk Bankacılık Sektöründe Gelir Gider Analizi ve Karlılık Performansının Belirleyicileri, *Uzmanlık Yeterlilik Tezi*, TCMB Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Aysin, M. E. ve Çalmaşur, G. (2021). Türk Bankacılık Sektöründe Piyasa Yapısı ve Rekabet, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(4), 1127-1146.
- Bhaat, V. (1993). Development Banks As Catalysts For Industrial Development. *International Journal of Development Banking*, 11(1), 47-61.
- BDDK (2010). *Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi*. Çalışma Tebliği, Baskı:3.

BDDK (2011). *Finansal Piyasalar Raporu*, 22.

BDDK (2021). *Yıllık Faaliyet Raporu*.

Bozdemir, T. (2007). Türk Bankacılığının Tarihsel Gelişimi ve Reel Sektöre Katkısına İlişkin Bir Araştırma, *Yayınlanmış Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi.

Bumin, M. (2009). Türk Bankacılık Sektörünün Karlılık Analizi: 2002-2008, *Maliye ve Finans Yazıları Dergisi*, Sayı:84, 39-60.

Cangöz, M. C. ve Erdener, D. G. (1993). Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Bir İnceleme, *Hazine ve Dış Ticaret Dergisi*, Sayı:16.

Chambers, N. (2004). *Kriz Dönemi ve Sonrasında Bankaların Finansal Yapısının Analizi*, Mersin: Avcı Ofset Matbaacılık.

Çivi, H. (1985). *Türkiye’de Bankacılık*, Ankara: Yardımcı Ders Kitabı Yayınları.

Çolak, Ö. F. ve Öçal, T. (1988). *Para-Banka*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Çolak, Ö. F. ve Yiğidim, A. (2001). *Türk Bankacılık Sektöründe Kriz*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Denizer, C. (1997). The Effect of Financial Liberalization and New Bank Entry on Market Structure and Competition in Turkey, *World Bank Working Papers*, Sayı: 1839.

Demirhan, D. (2010). Türkiye’deki Mevduat Bankalarının Finansal Yapıya İlişkin Kararlarının Karlılık Üzerine Etkileri, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı:45, 157-168.

Denizer, C. (2000). Foreign Entry in Turkey’s Banking Sector, 1980-1987. *World Bank Working Papers*, Sayı: 2462.

DİE (2001). *Yıllık Enflasyon Raporu*, Sayı: 3.

Dinç, A. (2006). Makroekonomik Faktörlerin Banka Karlılığı Üzerine Etkileri: 2000-2004 Dönemi Türk Bankacılık Sistemi Üzerine Bir Uygulama, *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*, Yıldız Teknik Üniversitesi.

Dinçer, A. (2006). Bankacılık Sektöründe Konsolidasyon, Ülke Deneyimleri ve Türkiye için Öneriler, *Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı*, Sayı: 2697.

Doğan, S. ve Şarsel Y. (1994). Enflasyonun Bankacılık Sektörü Üzerine Etkisi ve Türk Bankacılığına Bir Bakış, *TBB Yayını*, Sayı: 189, 7-12.

Dündar, S. A. (1994). Türkiye’de KİT’ler Özelleştirme Yöntem ve Uygulamaları, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi.

Ekren, N. (1986). Uluslararası Bankacılık ve Türkiye Örneği, *İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*, Sayı: 282.

Erdem, E. (2014). *Para Banka ve Finansal Sistem*, Detay Yayıncılık, 6. Baskı, Ankara.

Erdoğan, A. (2014). Basel Kriterlerinin Bankacılık Sektörüne Etkisi ve Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Basel Kriterlerine Uyum Süreci, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:16, Sayı:1.

Ertuğrul, A. ve Zaim, O. (1996). Türk Bankacılığında Etkinlik: Tarihi Gelişim Kantitatif Analiz, *Ankara: Bilkamat İşletme ve Finans Yayınları*, Sayı:3.

Kakilli Acaravcı, S. ve Çalım, A. E. (2012). Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığı Belirleyen Faktörler, *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*, Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.

Karahanoğlu, İ. (2015). Türkiye’deki Kalkınma Bankalarının Sermaye Yeterlilik Rasyolarının Markov Zincirleri Yöntemi İle Tahmin Edilmesi, *Journal of International Social Research*, Sayı:8(41), 1666-1678.

- Kaya, T. Y. ve Doğan, E. (2005). Dezenflasyon Sürecinde Türk Bankacılık Sektöründe Etkinliğin Gelişimi, *Ankara: BDDK Çalışma Raporları*, 2005/10.
- Keskin, E. (1994). Türkiye Ekonomisi ve Bankacılık Sistemi, *Finans Dünyası Dergisi*, Sayı:6.
- Korukçu, Ü. (1998). *Bankacılığın Tarihsel Gelişimi*, Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.
- Özelmas, E. (1963). *Devletçilik ve Türkiye'deki Tatbikatından*, İstanbul: Yeni Desen Basımevi.
- Özdemir, Z. (2005). Bilanço Yapısı İtibarıyla Türk Bankacılık Sistemi, *Journal of Social Policy Conferences*, Sayı:50, 867-899.
- Özdicle, L. (1999). Türk Bankacılık Sisteminde Piyasa Yapısı ve Optimal Banka Ölçeği: Özel Mevduat Bankaları İçin Bir Araştırma, *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özkul, F. M. (2001). Türk Bankacılık Sektöründe Karlılık, *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Pamuk, Ş. (2003). Osmanlı İmparatorluğunda Paranın Tarihi, *İstanbul: Türk Tarih Vakfı Yurt Yayınları*, Sayı:73.
- Parasız, İ. (1994). *Para, Banka ve Finansal Piyasalar*, İstanbul: Ezgi Kitapevi Yayınları.
- Parasız, İ. (2000). *Para, Banka ve Finansal Piyasalar*, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Sümer, G. (2016). Türk Bankacılık Sektörü'nün Tarihsel Gelişimi ve AB Bankacılık Sektörü İle Karşılaştırılması, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 18/2, 485-508.
- Şahözkan, B. C. (2003). Banka Birleşmeleri, *Ankara: TBB Yayınları*, Sayı: 233.
- Şakar, H. (2000). *Genel Bankacılık Bilgileri*, İstanbul: Strata Yayıncılık.
- Takan, M. (2001). *Bankacılık Teori, Uygulama ve Yönetimi*, İstanbul: Nobel Yayınları.
- TBB (2002). Türk Bankacılık Sistemi 2001. *TBB Yayınları*.
- TBB (2004). Türk Bankacılık Sektörü, Türkiye Bankalar Birliği'nin 2004 Türkiye İktisat Kongresi Raporu. *Bankacılar Dergisi*, 49, 71.
- TBB (2005). *İstanbul Yaklaşımı Bir Yeniden Yapılandırma Deneyimi*, Finansal Yeniden Yapılandırma Koordinasyon Sekreteryası.
- TBB (2011). *Bankalarımız 2010*. 276, İstanbul.
- TBB (2021). "Türk Bankacılık Sektörü İstatistikleri", <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59> (Erişim Tarihi: 01.05.2022).
- MASAK (2020). *Bankalar Sektör Araştırma Raporu*. Ankara.
- TCMB (2001). *Denetleme Kurulu Raporu*. Ankara.
- Tolon, M. (2004). Ticari Bankalarda Pazarlama Stratejilerinin Uygulanması ve Türkiye'deki Ticari Bankalar Üzerine Bir Araştırma. *Verimlilik Dergisi*, 4, 63-88.
- Uçar, M. (1993). *Türkiye'de ve Dünyada Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri*. İstanbul: Faysal Eğitim ve Yardımlaşma Vakfı Yayınları.
- Ulutan, B. (1957). *Bankacılığın Tekâmülü*. Ankara: Doğuş Yayınevi.
- Yardımcı, N. (2006). Bankacılık Sektöründe Etkinlik Analizi: Türk Bankacılık Sektörü ve Avrupa Birliği'ne Üye Bazı Ülkelerin Bankacılık Sektörlerinin Karşılaştırmalı Bir Analiz, *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Yazgan, T. (1973). *Türkiye'de Bankacılık*. İstanbul: Reklam Yayınları.

Yıldırım, O. (2020). Bankacılık Sistemindeki Gelişmeler ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi, *International Journal of Financial Economics And Banking Practices*, 1(2), 63-77.

Extended Abstract

Ottoman Empire, 18. In the second half of the century, with the deterioration of the financial situation, he began to experience cash shortages and had to borrow money. During this period, the state treasury borrowed money from some moneychangers and merchants for the first time in order to meet its cash needs. Despite this, the borrowed money was not enough to meet the needs of the state and it was decided to collect taxes from the people in order to create additional resources. After a while, the regular collection and follow-up of these taxes levied on the people has become a major problem. In order to solve this problem, it was decided to collect taxes through a bank. Thus, our first national bank was established. This bank was also the beginning of the Turkish banking sector. With this bank established, loans were given to tradesmen and farmers and a significant contribution was made to the development of agriculture and trade. By the end of the 18th century, the amount of loans needed increased with the increase in agricultural activities and trade volumes. In order to meet the increasing needs, the first public bank of the Turkish banking sector was established in 1888.

After the proclamation of the Republic, a process of rapid change began in the Turkish economy and the Turkish banking sector. Many incentives have been issued to pave the way for the private sector and to support investments in the industrial field. In this period when globalization has gained momentum, with the increasing industrialization activities and significant increases in production volumes, the medium and long-term credit needs of the enterprises have emerged. With the rapid increase in investments, the industrial sector taking a greater share of the national income, the expansion of production and the rapid increase in national income and population, enterprises have started to need more and more credit everyday. However, it has not been possible for the public bank to meet the ever-increasing credit needs of the private sector. Therefore, different alternatives have been considered for the solution of the problem and the establishment of private banks has been paved the way. Thus, a revolutionary development took place in the banking sector and a new trend began. In the same period, a large number of investment and development banks were established to provide long-term and low-interest loans. In this way, the Turkish banking sector has gained a more competitive structure. In the 1980's, another important development took place in the Turkish economy and the liberalization period began. The Turkish economy has started to open its doors to the outside world. In this period, radical decisions were taken in the Turkish economy and important steps were taken. Free interest and flexible exchange rate policies were introduced, exports were encouraged, imports were released, new banks were allowed to be established, and interbank Turkish lira and foreign exchange markets were established. With the permission of foreign banks to enter the sector, competition has increased significantly. However, it has not been easy for the Turkish economy to adapt to this new period. Significant problems have begun to be experienced in the Turkish economy, which is trying to adapt to the liberalization period. In the liberalization period, the problem of high inflation first manifested itself. Later, with the deterioration of fiscal discipline, there were significant fluctuations in the economy. The banking sector has been the sector most affected by the economic crisis in this period when the fragility of the economy has increased. During this period, many banks went bankrupt and many banks were saved from bankruptcy by merging. This crisis in the banking sector has been a turning point. After these developments, very important radical decisions were taken in the Turkish banking sector and the restructuring period in the banking sector began.

The economic crisis in the Turkish economy in 2001, which was expressed as the banking crisis, has gone down in history as the deepest economic crisis in recent history. The measures taken in the Turkish economy and banking sector after this major economic crisis form the foundations of the success story of the banking sector that extends to the present day. In order to restore confidence in the Turkish banking sector and to ensure stability, a series of decisions were taken in the banking sector and started to be implemented rapidly. First, the Banking Regulation and Supervision Agency was established, thus

increasing oversight and supervision activities in order to proactively monitor banking activities. Later, the Basel criteria were quickly put into practice in order for the Turkish banking sector to comply with European banking standards. Banks that fall outside the Basel criteria have been purged from the sector. With all these measures taken, the financial structure of the Turkish banking sector has reached a more solid structure within a few years. With the increase in confidence in the Turkish banking sector, there has been a significant increase in the investments of foreign banks in the banking sector. In this period, foreign interest in the economy also increased and money inflows gained momentum. Over the years, there have been many fluctuations in both the global economy and the Turkish economy, but the Turkish banking sector has managed to get out of the crises with the least damage. Today, the Turkish banking sector makes significant contributions to the Turkish economy with its sound financial structure, strong deposit base, high capital adequacy ratio, high credit volume and the employment it provides.